

Tussenevaluatie Regionaal Groenprogramma

Holland Rijnland
november 2016

© Daniel Muskee

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
1. Inleiding.....	2
1.1. Huidige stand van zaken.....	2
2. Inhoudelijke analyse.....	3
2.1. Wat is er bereikt?.....	3
3. Financiële analyse uitgaven Regionaal Investeringsfonds.....	5
3.1 Verdeling naar gemeente.....	5
3.2 Verdeling naar cluster.....	6
4. Weergave enquêtes en interviews.....	8
5. Ervaring Holland Rijnland.....	11
6. Conclusie en aanbevelingen.....	12
Bijlagen:.....	17

1. Inleiding

1.1. Doelstellingen Regionaal Groenprogramma

De regio Holland Rijnland is een aantrekkelijke regio met een gevarieerde groene ruimte. De verstedelijking zet echter de kwaliteit van landschap en groen onder druk. Om deze kwaliteit te waarborgen is het Regionaal Groenprogramma één van de projecten binnen het Regionaal Investeringsfonds (RIF). Met het Regionaal Groenprogramma wil de regio de kwaliteiten van de groene ruimte beschermen, versterken en ontwikkelen. Het Regionaal Groenprogramma heeft de volgende doelstellingen:

- *Groenblauwe en recreatieve structuur*: het versterken van de grote landschappen en het realiseren van verbindingzones daartussen voor natuur, water en/of recreatie.
- *Openheid en zichtlijnen*: het behouden van de openheid van het landelijk gebied, inclusief de zichtlijnen en heldere stadsrandzones.
- *Cultuurhistorie*: het versterken van de samenhang en herkenbaarheid van cultuurhistorische elementen waarmee de cultuurhistorische waarde van een gebied wordt vergroot.
- *Recreatief medegebruik*: het verbeteren van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van (delen van) het landelijk gebied voor recreatief medegebruik met aandacht voor stad-land relatie.

Om deze doelstellingen te bereiken, is het nodig om functies te combineren. Gezien de grote druk op het landschap wordt, bij het realiseren van de doelstellingen, gestreefd naar meervoudig gebruik van de groene ruimte voor landbouw, water, natuur, recreatie en cultuurhistorie met behoud van landschappelijke kwaliteiten, openheid en zichtlijnen.

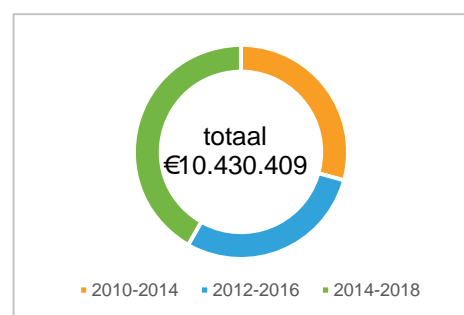
Voor u ligt de tussenevaluatie van het Regionaal Groenprogramma. Inmiddels zijn er binnen het programma 77 projecten gestart of gerealiseerd. Een tussenevaluatie is dan ook wenselijk. Op basis hiervan kan, waar nodig, tijdig worden bijgestuurd om de doelstellingen te realiseren. In deze evaluatie staat de effectiviteit van en tevredenheid over het Regionaal Groenprogramma centraal. Ten eerste is een inhoudelijke analyse gedaan: wat is gerealiseerd en aan welke doelstellingen draagt het project bij? Tevens is hierbij gekeken naar de financiële stand van zaken waarin de verdeling van het Regionaal Investeringsfonds (RIF) centraal staat. De tevredenheid is onderzocht met behulp van een digitale vragenlijst en interviews met enkele sleutelfiguren. Vanuit Holland Rijnland is de ervaring met de uitvoering beschreven. Een groot deel van de projecten is nog niet volledig gerealiseerd, in deze tussenevaluatie wordt echter over alle projecten gesproken alsof ze al afgerond zijn.

1.2. Huidige stand van zaken

In het Regionaal Investeringsfonds (RIF) is 20 miljoen euro gereserveerd voor het realiseren van projecten in de regio die passen binnen het Regionaal Groenprogramma. Om de doelstellingen van het programma te bereiken kunnen gemeenten projecten initiëren. Deze kunnen voor maximaal 25% gefinancierd worden vanuit het RIF. Overige financiering komt van de provincie, de gemeente zelf en overige partijen zoals de Europese Unie, de waterschappen of ondernemers.

In het Regionaal Groenprogramma wordt gewerkt met uitvoeringsovereenkomsten die een looptijd hebben van 4 jaar. Tot op heden zijn voor drie perioden uitvoeringsovereenkomsten vastgesteld: 2010-2014, 2012-2016 en 2014-2018. In totaal zijn er 77 projecten gerealiseerd of ingediend. In de bijlage vindt u per uitvoeringsovereenkomst een overzicht van de projecten. Voor deze 77 projecten is circa de helft van het Regionaal Investeringsfonds besteed of toegezegd. Figuur 1 geeft per uitvoeringsovereenkomst een overzicht van het bedrag dat reeds is toegezegd of besteed.

Figuur 1: Overzicht RIF gelden per uitvoeringsovereenkomst

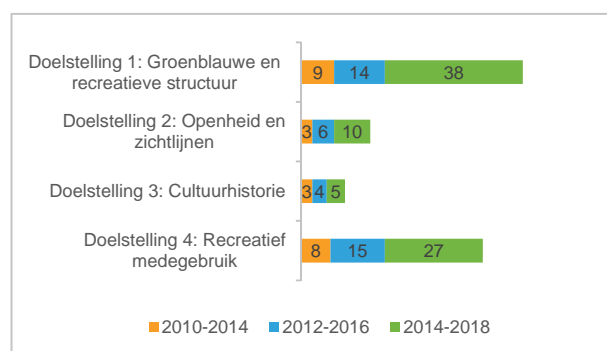
2. Inhoudelijke analyse

Inmiddels is ruim 10 miljoen euro uit het Regionaal Investeringsfonds besteed of toegezegd aan 77 projecten in de regio die passen binnen het Regionaal Groenprogramma. Elk project bedient één of meerdere doelstellingen uit het Groenprogramma (zie pagina 2). Daarnaast zijn de projecten uit het Regionaal Groenprogramma van invloed op de openbare ruimte in de regio. Met behulp van het RIF zijn diverse elementen in het landschap gerealiseerd, zoals wandelpaden, groene bermen en locaties waar gerecreëerd kan worden. In dit hoofdstuk wordt per doelstelling besproken wat er gerealiseerd is.

2.1. Wat is er bereikt?

In figuur 2 is per doelstelling weergegeven hoeveel projecten van toepassing zijn op desbetreffende doelstelling (één project kan meerdere doelstellingen bedienen). Voor alle doelstellingen uit het Regionaal Groenprogramma zijn projecten geïnitieerd of al uitgevoerd. Er is echter een groot verschil te zien tussen de verschillende doelstellingen. Zo draagt het grootste deel van de uitgevoerde of ingediende projecten bij aan een groenblauwe en recreatieve structuur (doelstelling 1) en/of recreatief medegebruik (doelstelling 4). De meeste projecten (48) staan in de uitvoeringsovereenkomst 2014-2018.

Figuur 2: Aantal projecten per doelstelling

Doelstelling 1: Groenblauwe en recreatieve structuur

Er zijn 61 projecten (77%) die bijdragen aan de realisatie van de eerste doelstelling: de versterking van grote landschappen en de verbindingzones daartussen voor natuur, water en/of recreatie.

In het kader van deze doelstelling is 116 kilometer en 74 hectare ecologisch en/of recreatief groen gerealiseerd. Ecologisch groen is voornamelijk terug te vinden in de bloemrijke bermen langs diverse doorgaande wegen, die aansluiten bij het karakter van de regio. Ook met het project Stad-landverbinding Leiden West, een groen recreatief park en verbinding als onderdeel van de Biodiversiteitsroute, is geïnvesteerd in ecologisch en recreatief groen. Naast groen wordt er met diverse projecten geïnvesteerd in fiets- en wandelvoorzieningen. Voorbeelden hiervan zijn het wandelroutenetwerk Duin- en Bollenstreek (zie kader p. 9) en diverse wandel- en fietspaden, allemaal voorzien van informatieborden, bankjes en overige recreatieve elementen. In totaal is 118 kilometer wandelpad/route aangelegd en 47 kilometer fietspad. Ook in Leiden wordt geïnvesteerd in voorzieningen voor voetgangers. Zo worden er op de Singelroute diverse voetgangersbruggen aangelegd. Tevens wordt de route voorzien van infopanelen. Een ander voorbeeld dat bijdraagt aan de eerste doelstelling zijn de Toeristische Overstappunten in Zoeterwoude, Katwijk, Noordwijk en Lisse (zie kader p. 7).

Tabel 1: Gerealiseerde elementen doelstelling 1

	Km	Ha	Stuks
Wandelpad	18	-	-
Wandelroute	100	-	-
Fietspad	47	-	-
Ecologisch/recreatief groen	116	74	-
Brug	-	-	9
Steiger	-	-	5
TOP	-	-	4
Recreatieve elementen	49	43	5

Doelstelling 2: Openheid en zichtlijnen

19 (24%) projecten dragen bij aan het behoud van de openheid van het landelijk gebied, inclusief de zichtlijnen en heldere stadsrandzones. In het kader van deze doelstelling zijn inmiddels verschillende ecologische en groene gebieden gerealiseerd. Een voorbeeld hiervan is natuur- en recreatiegebied Vosse- en Weerlanerpolder; een recreatiegebied met weidevogelbeheer, wandel-, ruit- en fietspaden en ecologische oevers. Een ander voorbeeld is Polder Achthoven in Leiderdorp welke toegankelijk is gemaakt voor recreanten. Teylingen kent het recreatie-eiland Koudenhoorn. Hier kunnen diverse activiteiten worden ondernomen zoals wandelen, vissen en zwemmen.

Tabel 2: Gerealiseerde elementen doelstelling 2

	Km	Ha	Stuks
Recreatieve en groene inrichting	7	586	-
Inrichting recreatie-eiland	-	-	1

Doelstelling 3: Cultuurhistorie

Er zijn tot nu toe 12 (15%) projecten die bijdragen aan de cultuurhistorie. Deze projecten versterken de samenhang en herkenbaarheid van cultuurhistorische elementen waarmee de cultuurhistorische waarde van een gebied wordt vergroot. De realisatie van deze doelstelling is vooral terug te vinden in verschillende parken met een monumentale of cultuurhistorische waarde. Enkele voorbeelden zijn Eendenkooi Warmond, de Hoftuin in Hillegom en Regionaal Archeologisch park Matilo in Leiden (zie kader p. 10).

Tabel 3: Gerealiseerde elementen doelstelling 3

	Km	Ha	Stuks
(landgoed/kasteel)park	-	40	1
Pestbosjes	-	-	25
Eendenkooi	-	3	-

Doelstelling 4: Recreatief medegebruik

50 (63%) projecten hebben betrekking op doelstelling 4 en dragen daarmee bij aan de verbetering van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van het landschappelijk gebied voor recreatief medegebruik, met daarbij aandacht voor stad-land relatie. In het kader van deze doelstelling is onder andere 33 hectare aan toeristische plaatsen aangelegd. Zoeterwoude kent een locatie "avontuurlijk spelen", een speelplek van en met natuurlijke elementen. Daarnaast is in dezelfde gemeenten een Recreatief Transferium aangelegd met wandelpaden, informatievoorziening en Geocache. Natuurbelevingstuin De Bult in Kaag en Braassem is een ander voorbeeld. Dit is een 1,2 hectare grootte natuurtuin met daarin een pluktuin, avontuurlijke speelmogelijkheden een aandacht voor streekeigen beplanting. Ook aan de kust is geïnvesteerd. In Katwijk is 1500 m² boardwalk en 5000 m² kleischelpaden aangelegd. Een aantal projecten van particulieren in de 3de uitvoeringsovereenkomst zorgt voor aantrekkelijke bestemmingen (Boer en Goed, Boeren-Leids kaasmuseum, Groene Ontmoeting 't Geertje, Buitenverwachting).

Tabel 4: Gerealiseerde elementen doelstelling 4

	Km	Ha	Stuks
Natuurtuin	1	-	-
Regionale toeristische plaats	-	33	1
Steigers	-	-	2
Rustplek	-	-	1
Belevingsroute	-	-	1

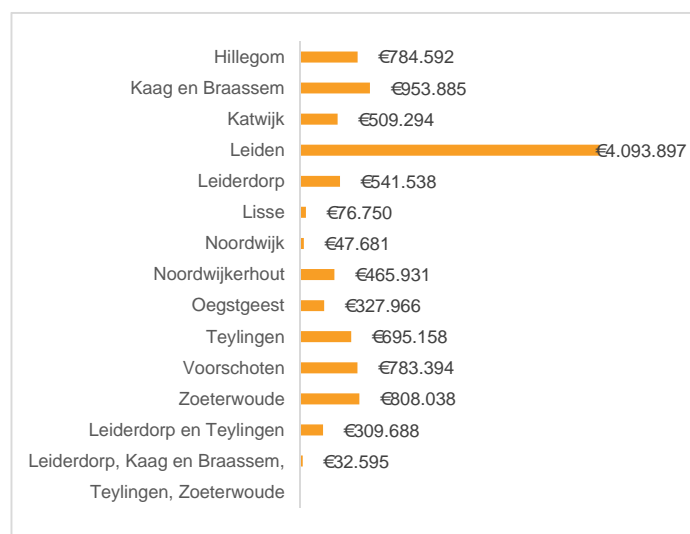
3. Financiële analyse uitgaven Regionaal Investeringsfonds

In totaal is €20 miljoen beschikbaar voor de periode 2008 – 2020. Halverwege de looptijd van het Regionaal Groenprogramma is circa de helft van het Regionaal Investeringsfonds besteed of toegezegd. Hieronder vindt u informatie over de verdeling van dit bedrag naar gemeente, cluster en doelstelling.

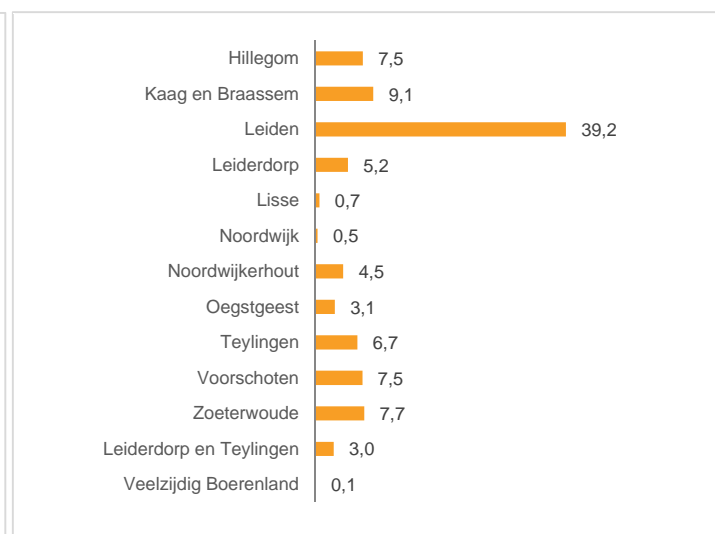
3.1 Verdeling naar gemeente

De figuren hieronder geven de absolute en procentuele verdeling van de RIF gelden per gemeente tot nu toe weer. Deze bedragen betreffen de investering die binnen het grondgebied van een gemeente terecht is gekomen en niet de bedragen die aan de gemeente zijn overgemaakt. Zo heeft de gemeente Lisse de uitvoering van het Wandelrouten netwerk Duin- en Bollenstreek getrokken voor de vijf Bollengemeenten. De totale regionale bijdrage is aan de gemeente Lisse overgemaakt. In figuur 3 en 4 en tabel 5 is de regionale bijdrage verdeeld over de vijf gemeenten. Ruim 39% van het Regionaal Investeringsfonds ging naar de gemeente Leiden. Dit bedrag is verspreid over 19 projecten waarvan de meeste behoren tot de uitvoeringsovereenkomst van 2014-2018. Lisse en Noordwijk ontvingen beide maximaal 1% van het Regionaal Investeringsfonds. Dit bedrag is verdeeld over respectievelijk drie en vier projecten.

Figuur 3: Ontvangen/toegezegde bedragen naar gemeente

Figuur 4: Relatieve verdeling RIF naar gemeenten

Tabel 5 geeft per gemeente, en combinaties van gemeenten, informatie over de herkomst van de financiering voor de inrichtingskosten. Van de totale inrichtingskosten is circa 24% afkomstig uit het Regionaal Investeringsfonds, 35% van gemeenten, 27% komt van de provincie en circa 12% is afkomstig van overige bronnen zoals het Hoogheemraadschap van Rijnland, POP2/LEADER en private partijen. Circa 40% van de financiering komt van buiten de gemeenten. Vooral in de gemeente Leiden is de eigen financiering hoog (57%), omdat voor projecten binnen de bebouwde kom nauwelijks provinciale of Europese subsidie te verkrijgen is.

Tabel 5: Herkomst subsidies voor totale inrichtingskosten per gemeente

	Totale inrichtingskosten	RIF-gelden	Provinciale gelden	Gemeente gelden	Overige gelden
Hillegom	€ 3.138.370	€ 784.592	€ 598.212	€ 1.015.250	€ 672.930
Kaag en Braassem	€ 3.969.299	€ 953.885	€ 2.386.108	€ 346.095	€ 281.997
Katwijk	€ 2.037.175	€ 509.294	€ 138.000	€ 347.000	€ 0
Leiden	€ 17.198.009	€ 4.093.897	€ 2.930.975	€ 9.641.336	€ 530.961
Leiderdorp	€ 2.808.150	€ 541.538	€ 1.158.075	€ 1.108.538	€ 0
Lisse	€ 307.002	€ 76.750	€ 39.681	€ 17.000	€ 183.363
Noordwijk	€ 203.726	€ 47.681	€ 69.681	€ 47.000	€ 39.363
Noordwijkerhout	€ 1.863.726	€ 465.931	€ 862.181	€ 496.250	€ 39.363
Oegstgeest	€ 1.433.216	€ 327.966	€ 408.000	€ 235.250	€ 0
Teylingen	€ 3.080.952	€ 695.158	€ 338.574	€ 1.409.665	€ 636.555
Voorschoten	€ 3.238.672	€ 783.394	€ 287.582	€ 436.324	€ 1.731.371
Zoeterwoude	€ 3.232.155	€ 808.038	€ 1.455.934	€ 368.631	€ 533.848
Leiderdorp en Teylingen	€ 1.238.753	€ 309.688	€ 1.188.973	€ 0	€ 404.831
Leiderdorp, Kaag en Braassem, Teylingen en Zoeterwoude	€ 285.300	€ 32.595	€ 40.000	€ 0	€ 129.705
Totaal	€44.034.504	€10.430.409	€11.901.978	€15.468.339	€5.184.287

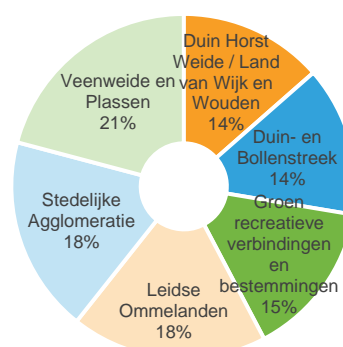
3.2 Verdeling naar cluster

Tabel 6 geeft een overzicht van de ontvangen/toegezegde RIF-gelden per cluster en per uitvoeringsovereenkomst. Opvallend is het feit dat in de uitvoeringsovereenkomst 2014-2018 een aanzienlijk hoger bedrag uit het Regionaal Investeringsfonds is toegezegd of al is uitgegeven. Dit bedrag is verdeeld over drie clusters, waarvan één gelegenheidscluster. Er zit een stijgende lijn in het aantal projecten per uitvoeringsperiode. In de uitvoeringsovereenkomst 2014-2018 zitten 48 projecten; terwijl dit er voor 2010-2014 en 2012-2016 respectievelijk 12 en 19 waren. Wel zitten er in de uitvoeringsovereenkomst 2014-2018 meer kleine projecten van individuele gemeenten, die elk hun eigen onderdeel uitvoeren. Zo is het wandelrouten netwerk voor vijf gemeenten in de Duin- en Bollenstreek uitgevoerd door de gemeente Lisse (2010-2014), maar hebben gemeenten Katwijk en Oegstgeest (2014-2018) ieder hun eigen netwerk in aansluiting hierop uitgevoerd. Tabel 7 geeft per cluster een overzicht van de financieringsbronnen.

Tabel 6: Ontvangen/toegezegde RIF bijdrage naar cluster en uitvoeringsovereenkomst

	2010-2014	2012-2016	2014-2018	Totaal
Duin Horst Weide/ Land v. Wijk en Wouden	€ 398.693	€ 1.013.267	(opgenomen in LOL)	€ 1.411.960
Duin- en Bollenstreek	€ 510.818	€ 48.000	€ 911.579	€ 1.470.397
Groen recreatieve verbindingen en bestemmingen	n.v.t.	n.v.t.	€ 1.526.925	€ 1.526.925
Leidse Ommelanden (LOL)	n.v.t.	n.v.t.	€ 1.919.281	€ 1.919.281
Stedelijke Agglomeratie	€ 1.804.008	€ 119.905	(opgenomen in LOL)	€ 1.923.913
Veenweide en Plassen	€ 340.456	€ 1.837.476	(opgenomen in LOL)	€ 2.177.932
Totaal	€3.053.976	€3.018.648	€4.357.785	€10.430.409

Figuur 5: Ontvangen/toegezegde RIF-bijdrage per cluster

Tabel 7: Subsidies totale inrichtingskosten per cluster

	Totale inrichtingskosten	RIF- gelden	Provinciale gelden	Gemeente gelden	Overige gelden
Duin Horst Weide / Land van Wijk en Wouden (2010-2016)	€ 5.683.574	€ 1.411.960	€ 1.275.120	€ 681.660	€ 2.249.129
Duin- en Bollenstreek (2010-2018)	€ 5.890.940	€ 1.470.397	€ 1.745.438	€ 1.650.250	€ 974.382
Groen recreatieve verbindingen en bestemmingen (2014-2018)	€ 6.108.693	€ 1.526.925	€ 892.750	€ 3.651.219	€ 37.799
Leidse Ommelanden (2014-2018)	€ 9.354.589	€ 1.919.281	€ 2.999.705	€ 3.855.073	€ 578.140
Stedelijke Agglomeratie (2010-2016)	€ 7.827.080	€ 1.923.913	€ 1.598.666	€ 3.788.040	€ 54.461
Veenweide en Plassen (2010-2016)	€ 9.169.628	€ 2.177.932	€ 3.390.299	€ 1.842.097	€ 1.290.376
Totaal	€ 44.034.504	€ 10.430.409	€ 11.901.978	€ 15.468.339	€ 5.184.287

Toeristisch Overstappunt (TOP)

Met behulp van het Regionaal Groenprogramma, de provincie en de desbetreffende gemeenten zijn vier nieuwe Toeristische Overstappunten (TOP's) gerealiseerd: TOP Zuidduinen Katwijk, TOP Stationsweg Lisse en TOP Noordduinen Noordwijk en TOP Poort naar het Groene Hart Zoeterwoude. De TOP's zijn goed met de auto te bereiken en fungeren als startpunt van verschillende wandel- en fietsnetwerken. Hierdoor zijn zij een ideaal startpunt om de regio te ontdekken. Bovendien wordt door de TOP's meer bekendheid gegeven aan het uitgestrekte (duin)landschap in de regio.

4. Weergave enquêtes en interviews

Conform de afspraak is halverwege de looptijd van het Regionaal groenprogramma een evaluatie uitgevoerd. Hiertoe is een enquête uitgezet naar ambtenaren en bestuurders van de gemeenten. In totaal zijn 22 enquêtes ingevuld. Aanvullend zijn interviews gehouden met de volgende personen: dhr. De Wit (wethouder Leiden), dhr. Knappe (wethouder Katwijk), dhr. Van Velzen (wethouder Teylingen), dhr. Knapp (wethouder Noordwijkerhout), mevr. Peters-Adrian (wethouder Kaag en Braassem) en mevr. Steen (adviseur economie, recreatie en toerisme gemeente Teylingen).

Zowel in de vragenlijst als in de interviews stond een aantal thema's centraal. Hieronder worden zowel de uitkomsten van de vragenlijst als de uitkomsten van de interviews thematisch besproken.

Bekendheid Regionaal Groenprogramma

Respondenten geven aan dat het Regionaal Groenprogramma voldoende bekend is bij de uitvoerend ambtenaren (groen en recreatie). Zij weten hoe en wanneer zij een beroep kunnen doen op het Regionaal Investeringsfonds. Raden en colleges zijn over het algemeen minder bekend met het Regionaal Groenprogramma.

Visie en doelstellingen

De respondenten onderschrijven de visie en doelstellingen en geven daarbij aan dat deze goed aansluiten bij de gemeentelijke doelstellingen. Wat betreft de vertaling van de doelstellingen naar gebiedsprogramma's geeft men aan dat dit gemakkelijk te realiseren is vanwege de algemene aard van de regionale doelstellingen. Een kanttekening is wel dat het voor sommige (kleinere) gemeenten lastig is om op individueel niveau doelstellingen te realiseren, de samenwerking in clusters helpt daarbij.

Over het algemeen is men van mening dat de doelstellingen compleet zijn. Enkele respondenten wensen een doelstelling toe te voegen, bijvoorbeeld op het gebied van biodiversiteit, beheer of belevingswaarde.

Samenwerking clusters

Uit het onderzoek komt duidelijk naar voren dat de samenwerking binnen de clusters leidt tot meerwaarde. Het stimuleert om groenprojecten integraal op te pakken en leidt tot het realiseren van meer projecten. De meerwaarde ligt volgens de respondenten voornamelijk bij gemeentegrens overschrijdende projecten die van regionale betekenis zijn. Binnen het samenwerkingsverband wordt het uitwisselen van kennis en ervaring tevens als meerwaarde benoemd.

De samenwerking binnen clusters is voornamelijk van belang voor kleinere gemeenten, aangezien zij vaak niet over voldoende capaciteit en middelen beschikken om op eigen kracht groenprojecten te initiëren. De samenwerking binnen de clusters biedt hen de mogelijkheid deze projecten wel te realiseren. Kleinere gemeenten kunnen op deze wijze aanspraak doen op de capaciteit (kennis) en middelen van grotere gemeenten.

Over het algemeen kan gesteld dat gemeenten de samenwerking binnen de clusters als positief ervaren. Een aantal respondenten benadrukt het feit dat de clusters zelf verantwoordelijk zijn voor de onderlinge samenwerking. Enkele respondenten benoemen het belang van een leidende gemeente. Door binnen de clusters één gemeente eindverantwoordelijke te maken, wordt de realisatiekans van projecten vergroot.

Wandelroute Duin- en Bollenstreek

Het Regionaal Groenprogramma heeft bijgedragen aan een 100-kilometer lange wandelroutenetwerk door de Duin- en Bollenstreek. De route loopt door zeven gemeenten. In het centrum van deze gemeenten staan informatiepanelen over het knooppuntennetwerk. Wandelaars kunnen zelf een route bepalen en worden onderweg geleid door paaltjes die de weg wijzen.

Het netwerk loopt 40 kilometer over onverharde paden en loopt 9 kilometer over agrarisch land. Op de route is gezorgd voor markeringen, bruggetjes en overstapjes over hekken.

Daartegenover geeft een enkeling aan dat er meer behoefte is aan onderlinge afstemming binnen de clusters. Hierbij blijft voor Holland Rijnland een ondersteunende rol weggelegd.

Over het algemeen vindt men de onderlinge rolverdeling tussen clusters, Holland Rijnland en provincie Zuid-Holland duidelijk. Holland Rijnland heeft de rol van ondersteuner, financier en controleur. De uitvoering is geheel de verantwoordelijkheid van gemeenten. Bij een aantal projecten heeft Holland Rijnland ook tijdens de uitvoering ondersteuning verleend, vooral bij het afstemmen van subsidie- en financieringsbronnen en tijdens de (financiële) verantwoording. Tevens geeft een enkeling aan dat de (grote) rol van de provincie Zuid-Holland het proces ingewikkelder maakt. Men wenst beter contact en meer vertrouwen te krijgen van de provincie. Betere afspraken zouden hierbij kunnen helpen. Holland Rijnland moet haar rol hierin blijven vervullen.

Uitvoeringsstrategie

Over het algemeen zijn de respondenten het eens met de voorwaarden die gesteld zijn door Holland Rijnland. Bovendien biedt Holland Rijnland ondersteuning bij de vraag hoe een project aan de gestelde voorwaarden kan voldoen. Een aantal respondenten geeft aan dat er meer sprake dient te zijn van maatwerk: de voorwaarden dienen per project bepaald te worden.

Een punt van verbetering is de toetsing. Respondenten geven aan dat Holland Rijnland gedetailleerde informatie van projecten vraagt. Eén van de respondenten gaf aan dat meer overeenstemming gezocht kan worden met de voorwaarden van de provincie. De (financiële) afwikkeling van projecten wordt door enkele respondenten als een onnodige administratieve last ervaren.

Over het financieringspercentage van 25% is men zeer tevreden. Over hetgeen gefinancierd wordt uit het Regionaal Investeringsfonds zijn de meningen echter verdeeld. Enerzijds geven respondenten aan dat RIF-gelden uitsluitend bestemd dienen te zijn voor de uitvoerings- en inrichtingskosten. Overige kosten, zoals voorbereidingskosten en kosten voor ondersteunende diensten, zijn de verantwoordelijkheid van de gemeente. Anderzijds bestaat de wens bij andere respondenten om RIF-gelden ook voor voorbereidingskosten en ondersteunende diensten beschikbaar te stellen. Vooral voor kleinere gemeenten is dit een extra stimulans om projecten te initiëren. Vooral bij regionale projecten die de gemeentegrens overschrijden, zou de mogelijkheid om voorbereidingskosten vanuit het RIF te financieren besproken kunnen worden. Bovendien is financiering voor voorbereidingskosten en ondersteunde diensten wenselijk om op deze wijze de voorwaarden meer in lijn te trekken met de voorwaarden van de provincie.

Archeologisch Park Matilo

Mede door de bijdrage van het Regionaal Groenprogramma is rijksmonument Matilo omgetoverd tot een archeologisch park. Matilo is een gebied gelegen tussen de wijken Roomburg en Meerburg in Leiden en genoemd naar de Romeinse legerplaats die daar vroeger lag. Tot op heden liggen hier talrijke archeologische resten uit het Romeinse tijdperk verborgen.

Met de realisatie van Archeologisch Park Matilo is het castellum, dat onder de grond ligt, weer zichtbaar gemaakt met hoge aarden wallen. Zes Romeinse wachttorens staan symbool voor de uitkijkpunten van het vroegere fort. De geschiedenis wordt verteld door de informatieve en creatieve route door het park. Daarnaast zijn er speeltoestellen in Romeinse stijl en kan er heerlijk gewandeld of gepicknickt worden.

Ondersteuning vanuit Holland Rijnland

Over het algemeen is men positief over de huidige ondersteuning van Holland Rijnland. De rol van Holland Rijnland is volgens de respondenten uitsluitend ondersteunend. Sommige respondenten geven aan dat verbeterpunten vooral betrekking hebben op de verbindende rol van Holland Rijnland. Deze rol kan nadrukkelijker ingevuld worden. Hiervoor is een nauw contact nodig van de organisatie met de clusters, gemeenten afzonderlijk en de provincie Zuid-Holland. Vooral bij deze laatste wordt op het belang van lobbyen gewezen.

Wat betreft de financiële afhandeling is men van mening dat Holland Rijnland uitsluitend op doelen en resultaten toetst en niet op inhoud en uitvoering. Er wordt aangegeven dat een kort protocol voor de accountantsverklaring wenselijk is. In een interview is aangegeven dat, als Holland Rijnland aan andere zaken meebetaalt dan de provincie, er twee accountsverklaringen aangeleverd moeten worden¹. Tot slot is er de behoefte om de financiële stand van zaken van een project ook halverwege het proces te bespreken. Dit zorgt voor meer structuur en voorkomt een grote hoeveelheid werk in de afrondende fase van een project.²

Overige punten

De samenwerking met ondernemers wordt, door de huidige wijze van bijdrageverstrekking vanuit het RIF³, als ingewikkeld ervaren. Een aantal respondenten geeft aan dat zij zich hierdoor belemmerd voelen om samen te werken met private partijen. Het kost de gemeente te veel tijd en mankracht om de afwikkeling met ondernemers te verrichten.

---

¹ In de praktijk blijkt dat de accountant voor meerdere financiers gelijktijdig een verklaring opstelt, ook als de voorwaarden verschillen.

² In de uitvoeringsovereenkomst is afgesproken dat de uitvoerende gemeente jaarlijks een voortgangsrapportage verzorgt. De financiële stand van zaken is hiervan een onderdeel.

³ In de Beheerverordening Regionaal Investeringsfonds heeft Holland Rijnland bepaald dat het samenwerkingsorgaan de regionale bijdrage enkel aan aangesloten gemeenten kan overmaken en niet aan private partijen.

5. Ervaring Holland Rijnland

Bekendheid Regionaal Groenprogramma

De ervaring van Holland Rijnland leert dat andere gemeentelijke afdelingen, anders dan die van de leden van het Ambtelijke Overleg Natuur en Landschap, het Regionaal Groenprogramma minder goed kennen. Het gaat dan om de ambtenaren die met ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, recreatie, (beheer) openbare ruimte en groenvoorziening bezig zijn. Dit heeft ertoe geleid dat gemeenten projecten hebben uitgevoerd, die prima onder het Groenprogramma pasten, zonder regionale financiering aan te vragen. Zo heeft bijvoorbeeld Katwijk de regionale bijdrage misgelopen voor een project “ecologische bermen en oevers”, en Noordwijkerhout voor fase 1 van Groeninrichting De Zilk, omdat beide pas bij Holland Rijnland bekend waren na de afronding. In Hillegom (groene inrichting entrees als onderdeel van het beheerprogramma buitenruimte) en Voorschoten (groene plus op herinrichting stationslocatie) is het juist wel gelukt om deze ook onder het Groenprogramma te brengen.

Visie en doelstellingen

In 2010 zijn de doelstellingen zo gekozen dat vrijwel alle mogelijke projecten van puur natuur, aankleding landschap tot recreatie onder de doelstellingen geschaard kunnen worden. Ook nieuwe trends zoals Bijenlandschap en Bijenlinten konden hierdoor prima binnen het Groenprogramma gebracht worden. Er is ruimte voor alle projecten die bijdragen aan een mooier en toegankelijker landschap, zonder een keurslijf te vormen.

Holland Rijnland heeft ervoor gekozen om de doelstellingen ook binnen het bebouwd gebied van toepassing te laten zijn. Bij de subsidieregelingen van provincie en Europa is het stedelijk gebied uitgesloten. Voor veel Leidse projecten is het RIF de enige cofinanciering. De Leidse projecten passen in een breder regionaal programma. Bijvoorbeeld het Singelpark vormt het web met regionale verbindingen naar de Leidse Ommelanden.

Samenwerking in clusters

Holland Rijnland sluit uitvoeringsovereenkomsten af met clusters van gemeenten, omdat op deze wijze afstemming tussen gemeenten gewaarborgd is en een programma in een cluster vorm gegeven kan worden. De samenstelling van de clusters is niet vastgelegd en daarmee per uitvoeringsovereenkomst flexibel. Enkele gemeenten werken in meer dan één cluster samen (Teylingen en Katwijk). Het Groenprogramma biedt nadrukkelijk de mogelijkheid om een ‘gelegenheidscluster’ te vormen. Hiervan is tot op heden één keer gebruik gemaakt (Kaag en Braassem, Leiden, Voorschoten in 2014). De voorbereiding van de projecten moeten de gemeenten zelf verzorgen in afstemming met het cluster.

Niet alle gemeenten zijn even actief bij het initiëren en ontwikkelen van groenprojecten. Een gemotiveerde en enthousiaste wethouder, inzet van voldoende ambtelijke tijd en inzet en eigen gemeentelijk geld zijn hiervoor bepalender gebleken dan de clustervorming. Kleinere gemeenten zijn wel in staat gebleken om grote projecten te realiseren, Zoeterwoude en Teylingen zijn hier een voorbeeld van (Recreatief Transferium, Fietspad Zuidbuurt, Recreatie eiland Koudenhorn, Ophaalbrug Koudenhorn). Soms maken gemeenten gebruik van het Groenprogramma door op een slimme manier aan te haken bij andere projecten. Zo heeft Kaag en Braassem, mede door de regionale bijdrage, de gemeente Haarlemmermeer ertoe kunnen verleiden de Meerbrug te verhogen ten bate van de recreatieve doorvaart van de Ringvaart. Katwijk heeft, bij de uitvoering van de kustversterking, met een dijk in de duinen de gemeentelijke extra ambitie voor natuur en landschap kunnen verwezenlijken (en een parkeergarage in de dijk).

De private inbreng in de clusters is beperkt. Met uitzondering van de Groene Klaver bij de Leidse Ommelanden zitten maatschappelijke en private partijen niet aan tafel bij de clusters. De voorwaarde van de provincie Zuid-Holland, dat bij het opstellen van het Gebiedsprogramma 2016-2020 nadrukkelijk het maatschappelijk veld betrokken moet worden, kan hierin verandering brengen.

Singelpark

Sinds enkele jaren wordt in Leiden gewerkt aan het Singelpark: een doorgaande, groene recreatieve ring van parken en routes rondom de voormalige vestingwallen en Singelgracht die om de historische binnenstad van Leiden loopt. Vanuit het Regionaal Groenprogramma wordt onder andere geïnvesteerd in de Singelroute: een 6,3 kilometer lange voetgangersroute aan de binnenzijde van de singels als ruggengraad van het park. Deze doorgaande en herkenbare route is integraal onderdeel van het regionaal wandelroutenetwerk en omvat routeaanduiding, recreatieve voorzieningen en begeleidende groenvoorzieningen.

Daarnaast worden enkele knelpunten opgelost door verschillende locaties met bruggen te verbinden. Dit gebeurt onder andere tussen de historische Zijlpoort en het Ankerpark en tussen het Singelpark en Hortus Botanicus.

Uitvoeringsstrategie

In 2010 sloot de uitvoeringsstrategie van het Regionaal Groenprogramma nog vrijwel naadloos aan bij de subsidieregeling groen van de provincie en het Europese PlattelandsOntwikkelingsprogramma (POP2). De voorwaarde voor het meefinancieren van grondkosten is één op één overgenomen van POP2 en het bedrag waarboven een accountantsverklaring nodig was, kwam overeen met de provinciale groensubsidie. Afwijkend is dat Holland Rijnland alleen de investering in de aanleg financiert. Kortom, de uitvoering vanaf het maken van het bestek. Holland Rijnland betaalt niet mee aan de kosten voor ambtenaren, ook niet als expertise bij de gemeente ontbreekt en deze moet worden ingehuurd. De enige uitzondering hierop zijn de kosten van de ingenieursdienst van Leiden. Deze ingenieursdienst vervult op basis van een opdracht van en facturering aan de programmamanager, die het project trekt, alle taken in de uitvoering (bestek maken, begeleiding van de aannemer), waarvoor de andere gemeenten via een aanbesteding opdracht verlenen aan een extern ingenieursbureau.

De provincie heeft de subsidieregeling groenprojecten sinds 2010 meerdere keren gewijzigd. De voorwaarden van het Groenprogramma sluiten daarom niet meer naadloos aan op de voorwaarden van de subsidieregeling van de provincie. Zo heeft de provincie het subsidiebedrag waarvoor een accountantsverklaring nodig is, verhoogd van €25.000 naar €125.000. Holland Rijnland heeft in de Uitvoeringsovereenkomst 2014-2018 de grens voor een accountantsverklaring verhoogd naar investeringskosten van €100.000 of hoger. Hierdoor kan het voorkomen dat voor een project alleen ten bate van Holland Rijnland een accountantsverklaring nodig is. Holland Rijnland biedt hierin in overleg maatwerk. Voor het project Natuurtuin De Bult in Kaag en Braassem bijvoorbeeld, waarvan de kosten maar net boven de €100.000 waren, heeft Holland Rijnland om die reden afgezien van een accountantsverklaring. Vooral in de eerste jaren hadden gemeenten vaak projecten al verantwoord voor provincie en POP inclusief accountantsverklaring, voordat zij contact opnamen met Holland Rijnland. Holland Rijnland heeft de verantwoording altijd kunnen oplossen zonder nogmaals een accountantsverklaring te verlangen.

Holland Rijnland betaalt 25% van de uitvoeringskosten van groenprojecten van regionaal belang. Wijkgerelateerd groen, lokale projecten en utilitaire fietspaden kunnen niet mee gefinancierd worden. Hierbij is soms sprake van een grijs gebied, waarin ambtelijk in goed overleg is bepaald welke onderdelen als regionaal en groen onder de regionale bijdrage konden vallen. Ook is de uitvoering van utilitair en recreatief op factuurniveau niet uit elkaar te trekken. Voor de afrekening is er daarom voor gekozen om een percentage van de totale kosten als financierbaar onder het Groenprogramma te bestempelen (Meerbrug in Kaag en Braassem; Kwaliteitsslag Kuststrook in Katwijk; Singelpromenade Maresingel in Leiden). Dit was ook de oplossing voor de afrekening van het Duivenvoordse Polderpad dat voor 60% op grondgebied van Wassenaar ligt. De regionale bijdrage was hier dus 25% van 40% van de totale uitvoeringskosten.

Holland Rijnland kan de RIF-bijdrage alleen overmaken aan de aangesloten gemeenten⁴. De motivatie van deze bepaling is dat de regio het gemeentegeld wil beschermen, zodat het alleen uitgegeven kan worden aan maatregelen waar de eigen gemeenten achterstaan. Als de uitvoerder een maatschappelijke organisatie of particulier is, stort Holland Rijnland het geld eerst bij de grondgebied gemeente. Deze gemeente maakt het dan over aan de uitvoerende partij. Dit heeft als voordeel dat een gemeente voor de uitvoering heeft ingestemd met een groenproject binnen haar grenzen. Dit heeft als nadeel dat het extra handelingen vergt bij de afdelingen financiën. In de achtereenvolgende uitvoeringsovereenkomsten is een toename van het aantal projecten uitgevoerd door een maatschappelijke organisatie of een particulier (2 projecten in de uitvoeringsovereenkomst 2010-2014, 4 projecten 2012-2016, 10 projecten 2014-2018). Een aantal gemeenten (Teylingen, Kaag en Braassem, Zoeterwoude, Voorschoten, Noordwijkerhout) heeft succesvol samengewerkt met private partijen. Voor een aantal projecten dient de gemeente alleen als doorgeefluik voor de regionale bijdrage (voorbeeld: Eendenkooi Warmond; Recreatieboerderij Buitenverwachting Kaag en Braassem), voor andere projecten was de gemeente ook inhoudelijk en/of financieel betrokken (voorbeeld: Natuurtuin De Bult Kaag en Braassem; Recreatief Transferium Zoeterwoude).

---

⁴ Zie de Beheerverordening Regionaal Investeringsfonds Holland Rijnland artikel 3 lid 2.

6. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

1. *Groenprogramma leidt tot het initiëren en realiseren van groenprojecten.*

In deze tussenevaluatie is gekeken naar de effectiviteit van en tevredenheid over het Regionaal Groenprogramma. De betrokkenen zijn positief over de effectiviteit.

De visie en doelstellingen zijn volledig en nog steeds van kracht. De doelstellingen sluiten goed aan bij de provinciale Beleidsvisie Groen. Gemeenten en clusters kunnen de doelstelling goed vertalen naar projecten in hun gebiedsprogramma's. Alle doelstellingen zijn in meer of mindere mate bediend

2. *Door de samenwerking in clusters versterken de gemeenten elkaar*

De Samenwerking in clusters stimuleert de uitvoeringskracht van de gemeenten. Holland Rijnland heeft hierin een ondersteunende rol bij afstemming tussen de gemeenten en invulling van de aanvraag voor het afsluiten van een uitvoeringsovereenkomst.

3. *Regionaal Groenprogramma leidt tot meer groen en recreatie in de regio.*

De uitvoering van het Regionaal Groenprogramma heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het ontwikkelen van groen en recreatie in de regio. In totaal zijn 77 projecten geïnitieerd of reeds uitgevoerd. Langs diverse regionale wegen zijn bloemrijke bermen aangelegd, er kan gefietst of gewandeld worden op een van de vele nieuwe wandel- of fietspaden (totaal 170 km). In totaal is circa 660 hectare en 120 kilometer groen voor ecologische en/recreatieve doeleinde gerealiseerd. Tevens zijn op diverse locaties in de regio plaatsen opgeleverd waar gerecreëerd kan worden of welke dienen als startpunt voor mooie tochten door de regio. Aan de kust is op diverse locaties gewerkt aan een toegankelijker en aantrekkelijker duingebied en kustlijn. Ook in de binnenstad van Leiden is geïnvesteerd in groen en recreatievoorzieningen bij Archeologisch Park Matilo en het Singelpark. De cultuurhistorische identiteit van de regio heeft daarnaast een impuls gekregen door de renovatie van pestbosjes en diverse landgoedparken. De afgelopen tijd is er steeds meer aandacht voor publiek-private samenwerking in groenprojecten.

In de periode 2008 – 2016 is in totaal circa € 43 miljoen euro in groenprojecten geïnvesteerd, waarvan Holland Rijnland een bijdrage van € 10 miljoen heeft geleverd. Het merendeel hiervan (4,3 miljoen) is geïnvesteerd in de uitvoeringsovereenkomst 2014-2018. Hiermee is de uitputting van de middelen halverwege de uitvoeringstijd van het Regionaal Groenprogramma ook op de helft.

4. *RIF draagt bij aan verkrijgen cofinanciering*

Gemeenten moeten zelf projecten initiëren en voorbereiden. In de uitvoering is vrijwel altijd ook gemeentelijke financiering nodig. Gemeenten hebben deze tijd en financiering niet in gelijke mate ingezet en hebben daardoor ook niet in gelijke mate geprofiteerd van de regionale bijdrage. Gemeenten zijn bij het realiseren van projecten afhankelijk van meerdere co-financiers. De bijdrage van Holland Rijnland heeft er mede voor gezorgd dat gemeenten deze andere subsidies konden verkrijgen. Gemeente Leiden heeft met een ambitieus programma Singelpark veel eigen geld ingezet en daarmee veel regionale cofinanciering binnengehaald. Voor het bebouwde gebied is nauwelijks provinciale en geen Europese subsidie beschikbaar. Ook kleine gemeenten als Zoeterwoude en Kaag en Braassem zijn succesvol in de realisatie, mede door de prioriteit die deze gemeenten zelf geven aan groenprojecten. Deze gemeenten hebben naast RIF ook provinciale en Europese subsidie binnengehaald, waardoor de gemeentelijke financiering van de uitvoering in verhouding laag is.

Het geïnvesteerde RIF bedrag is als volgt over de verschillende gemeenten en clusters verdeeld:

Tabel 5: Overzicht RIF uitgaven naar gemeente

Gemeente	Bedrag	% uitgegeven RIF
Hillegom	€ 784.592	7,5%
Kaag en Braassem	€ 953.885	9,1%
Katwijk	€ 509.294	4,9%
Leiden	€ 4.093.897	39,2%
Leiderdorp	€ 541.538	5,2%
Lisse	€ 76.750	0,7%
Noordwijk	€ 47.681	0,5%
Noordwijkerhout	€ 465.931	4,5%
Oegstgeest	€ 327.966	3,1%
Teylingen	€ 695.158	6,7%
Voorschoten	€ 783.394	7,5%
Zoeterwoude	€ 808.038	7,7%
Leiderdorp en Teylingen	€ 309.688	3,0%
Kaag en Braassem/ Leiderdorp/Zoeterwoude/ Teylingen	€ 32.595	0,1%
Totaal	€ 10.430.409	100%

Tabel 6: Overzicht RIF uitgaven naar cluster

Cluster	Bedrag	% uitgegeven RIF
Duin Horst Weide/Land v. Wijk en Wouden	€ 1.411.960	13,5%
Duin- en Bollenstreek	€ 1.470.397	14,1%
Groene recreatieve verbindingen en bestemmingen	€ 1.526.925	14,6%
Leidse Ommelanden	€ 1.919.281	18,4%
Stedelijke Agglomeratie	€ 1.923.913	18,4%
Veenweide en Plassen	€ 2.177.932	20,9%
Totaal	€ 10.430.409	100%

Aanbevelingen

Over het algemeen zijn de respondenten tevreden over de uitvoering van het Groenprogramma. Uit de evaluatie zijn de volgende concrete aanbevelingen gekomen:

1. Aansluiten bij de voorwaarden van de provincie Zuid-Holland

Sinds de inwerkingtreding van het Groenprogramma heeft de provincie de subsidieregeling en manier van werken gewijzigd. Hierdoor sluiten de voorwaarden niet meer goed op elkaar aan. Afwijkingen bestaan voornamelijk bij de financiering van programmamanagement en voorbereidingskosten (provincie wel, RIF niet). In het Groenprogramma is aangegeven dat de regio niet meebetaald aan voorbereidingskosten, omdat de regio heeft vastgelegd dat inzet van middelen gekoppeld is aan daadwerkelijke investeringen in het groen

Aanbevelingen:

- Continueren van de voorwaarden voor een bijdrage uit het RIF om niet bij te dragen aan voorbereidingskosten van gemeenten en niet aan eigen ureninzet gemeenten.
- Nagaan in hoeverre de administratieve last voor gemeenten verminderd kan worden door beter aan te sluiten bij de gehanteerde voorwaarden van de provincie Zuid-Holland en de voorwaarden indien nodig daarop aan te passen.

2. Vereenvoudig financiële afhandeling van een project

Holland Rijnland vraagt een accountantsverklaring voor grote projecten. De voorwaarden waarop de accountant moet controleren staan verspreid over het Regionaal Groenprogramma en de Uitvoeringsovereenkomst. Bij de afronding van een project is het aan te raden dat gemeenten contact opnemen met Holland Rijnland voordat zij de overige subsidies hebben verantwoord. Op die manier kan Holland Rijnland de afronding stroomlijnen zodat deze voor alle financieringsbronnen gebruikt kan worden.

De provincie vraagt voor subsidies tot € 125.000 (totale projectinvestering is dan € 250.000) geen financiële verantwoording meer, maar alleen een verantwoording van de bereikte resultaten conform de subsidieverlening. Holland Rijnland vraagt momenteel een accountantsverklaring voor projecten met projectkosten hoger dan € 100.000.

Aanbeveling:

- Een accountantsprotocol opstellen, waar voorwaarden voor verantwoording volledig in verwoord zijn;
- De voorwaarden voor financiële verantwoording in toekomstige uitvoeringsovereenkomsten als volgt te wijzigen:
  - voor projecten < €25.000: alleen inhoudelijke verantwoording op uitvoering en resultaat;
  - voor projecten van €25.000-250.000: financiële verantwoording op basis van een gecertificeerde lijst facturen;
  - voor projecten > 250.000 een financiële verantwoording met accountantsverklaring.

3. *Verbindende rol Holland Rijnland*

Holland Rijnland gebruikt haar platformfunctie en lobbyt, waar nodig, bij externe partijen zoals de provincie om de uitvoering van het Regionaal Groenprogramma te bevorderen. Inhoudelijke taken zijn de verantwoordelijkheid van gemeenten.

Aanbeveling: huidige rolverdeling Holland Rijnland en gemeenten handhaven.

4. *Wijzigingsprocedure*

Indien er wijzigingen in een project optreden, is in de huidige uitvoeringsovereenkomsten opgenomen dat de clustervertegenwoordiger een wijzigingsverzoek indient bij Holland Rijnland. Dit veroorzaakt een extra administratieve last bij de clustervertegenwoordiger.

Aanbeveling: in toekomstige uitvoeringsovereenkomsten stuurt de gemeente die trekker is van een project een wijzigingsverzoek naar Holland Rijnland, na overleg binnen het cluster. De clustervertegenwoordiger ontvangt een cc van deze brief.

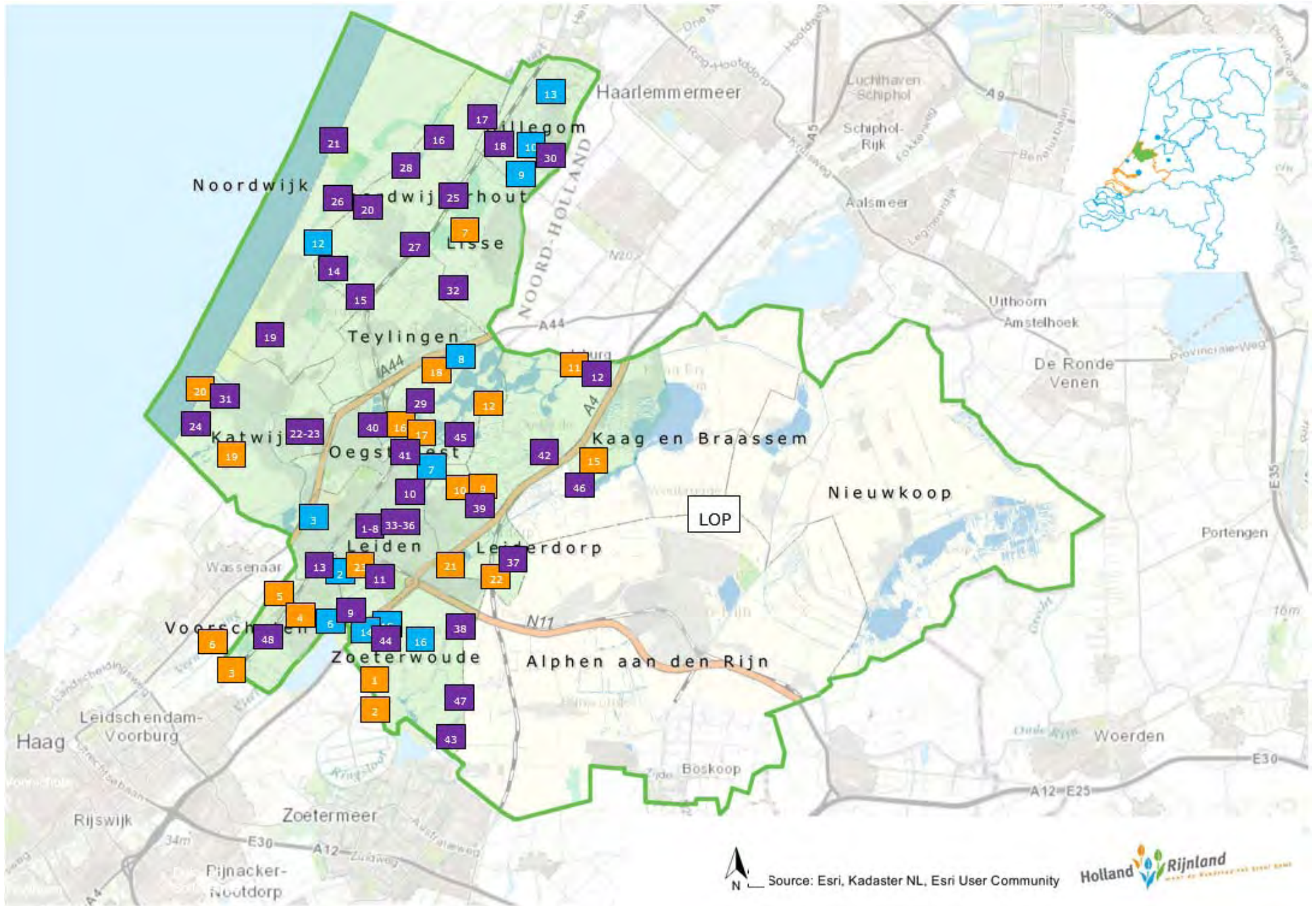
Bijlage 1: Uitvoeringsovereenkomsten met de projecten

Projecten uitvoeringsovereenkomst 2010 – 2014*	
1.	Ingetrokken: Noordoever Oegstgeesterkanaal
2.	Gerealiseerd: Matilo fase 1 / 2 / 3 / 4
3.	Stad-land verbinding Leiden west
4.	Ingetrokken: Stad-land verbinding Leiden noord
5.	Ingetrokken: Stad-land verbinding Leiden oost
6.	Gerealiseerd: Oostvlietpolder fase 1
7.	Gerealiseerd: Boterhuispolder fase 1
8.	Gerealiseerd: Eendenkooi Warmond
9.	Gerealiseerd: Ecologische verbinding Elsbroekpolder – Elsbroekpark
10.	Gerealiseerd: Landgoederen verbinden Hillegom, alleen Hoftuin
11.	Ingetrokken: Fiets- wandelroute Oude Hillegommerbeek
12.	Gerealiseerd: Wandelnetwerk Duin- en Bollenstreek
13.	Gerealiseerd: Vosse- en Weerlanerpolder
14.	Gerealiseerd: Recreatief Transferium Zoeterwoude
15.	Gerealiseerd: Avontuurlijk Spelen Zoeterwoude
16.	Gerealiseerd: Ecologische, bloemrijke en recreatieve verbindingen Zoeterwoude

Projecten uitvoeringsovereenkomst 2012- 2016*	
1.	Gerealiseerd: Fietspad Zuidbuurt
2.	Recreatie-ecologie Zoeterwoude
3.	Park kasteel Duivenvoorde
4.	Gerealiseerd: Burgemeester Berkhoutpark
5.	Recreatieve aantrekkelijkheid langs Velostrada
6.	Gerealiseerd: Duivenvoords polderpad
7.	Landschapselementen langs doorgaande wegen
8.	Ingetrokken (opnieuw in UO 2014-2018): Ghoybos
9.	Wandelpad Blauwe Polder
10.	Fietspad Blauwe Polder naar Oud Ade
11.	Gerealiseerd: Meerbrug
12.	Gerealiseerd: Waterland verbindingen fase 1
13.	Realisatie onzeker: Ommetje Rijkwetering - Nieuwe Wetering
14.	Realisatie onzeker: Ommetje Rijkwetering - Oud Ade
15.	Gerealiseerd: Pestbosjes
16.	Gerealiseerd: Jan Dekkerbrug
17.	Gerealiseerd: Recreatie-eiland Koudenhoorn
18.	Gerealiseerd: Uitkijkpunt Blauwe Hart
19.	Regionale fietsroutes Katwijk
20.	Gerealiseerd: Kwaliteitsslag kuststrook Katwijk
21.	Fietspad Ruigekade noord - zuid Polder Achthoven
22.	Gerealiseerd: Bloemrijke Bermen Leidse Ommelanden
23.	Gerealiseerd: Matilo 1 ^e fase

Projectenlijst Holland Rijnland 2014- 2018	
1-8.	Singelroute – bruggen en route
9.	Oostvlietpolder fase 2
10.	Stad-Landverbindingen – recreatieve routes
11.	Stad-Landverbinding – knelpunt Caesarbrug
12.	Gerealiseerd: Natuurbelevingstuin De Bult
13.	Ter Wadding
14.	Landgoed Nieuw Leeuwenhorst – fase 1
15.	Aanlegsteiger Leidse vaart
16.	De Zilk – groene inrichting
17.	Historisch karakter Leidse Vaart
18-20	Natuurlijke landschapselementen – Hillegom, Noordwijk, Noordwijkerhout
21.	Natuur attractie Noordvoort – fase 2
22-23	Gerealiseerd: Wandelrouten netwerk – aanvulling Katwijk en Oegstgeest
24-26	Gerealiseerd: TOP – Katwijk, Lisse, Noordwijk
27.	Leidse Vaart historie
28.	Oosterduinsemeer
29.	Aanlegsteiger Huys te Warmont
30.	Gerealiseerd: Recreatief rustpunt Hoftuin
31.	Aankleding Prins Hendrikkade
32.	Gerealiseerd: Sloepennetwerk Duin – en Bollenstreek
33-36.	Singelroute
37.	Polder Achthoven
38.	Bloeiend Bedrijventerrein Grote Polder
39.	Ghoybos
40.	Klinkerbergerplas
41.	Klaas Hennepoelpolder
42.	Bijenerven en –tuinen
43.	Rondvaart Zoetermeer
44.	Boer en Goed
45.	Boeren-Leidse kaasmuseum
46.	Buitenverwachting
47.	Groene Ontmoeting 't Geertje
48.	OV-poort Duin Horst Weide

Source: Esri, Kadaster NL, Esri User Community

